

POWYSSZENIE (33) *sb n*

powyssenienie (14), **powyssenienie** (8), **powyssenienie** (7), **powyssenienie** (3), powyssenienie *a.* powyssenienie (1); powyssenienie *KlerPow* (2), *FalZioł* (8), *BielŻyw*, *WróbŻołt*, *RejJóz*; powyssenienie *Leop*, *Mącz* (4), *Górndworz*; powyssenienie *OpecŻyw* (4), *RejPs*, *ComCrac* (2); powyssenienie *BierEz*, *WujNT* (2); powyssenienie : powyssenienie *RejPos* (1:2).

-łfz- (3), -złz- (11); -fzłz- (7), -fzłf- (1); -łf- (7); -żfz- (3), -żfz- *a.* -sfz- (1).

o oraz pierwsze *e* jasne, końcowe *e* pochylone.

sg *N* powyssenieni(e) (10). ◊ *G* powyssenieniã (6). ◊ *D* powyssenieniu (5). ◊ *A* powyssenienié (7); -é (1), -(e) (6). ◊ *I* powyssenieni(e)m (1). ◊ *L* powyssenieniu (4).

Sł stp: powyssenienie, powyssenienie, *Cn brak*, *LInde XVI w. s.v. powyssenienie*.

1. Nadanie większego znaczenia; uhonorowanie; wysoka godność, chwała; amplitudo, dignitas, nomen *Mącz* (23) : Bo Pan zá łwe zwyciężenie/ Od was weźmie powyssenienie. *BierEz* E4v; Dáy mi próffę cie miły panie/ od żądż ziemłkich podniefienijé/ ij téż vmyłlem w niebiełiech powyssenienié Amen. *OpecŻyw* 152v; [*Dariusz pisze do Aleksandra*] Powyssenienie, vrodzenie, czełć, bogaczłtwo moc tomi [!] włzitko [*król niebieski*] dał. *BielŻyw* 150.

powyssenienie czego (3): áby przez powyssenienie náture człowieczey/ okazan był on człowiek Chriłtus/ iż téż był Synem Bożym *WujNT* 375. *Cf* »powyssenienie myłli«, »powyssenienie stanu«.

powyssenienie komu (3): *WróbŻołt* ee4; Ach moy łinu namileyłzy łfcie to iefł znak nie mnieyłzy Ku wielkiemu powyssenieniu Twemu włzemu pokoleniu *RejJóz* A6v; *RejPos* 316v.

powyssenienie nad kogo (2): Ty wiéłs miły panie ijżci dółtoyna [*Maryja*] powyssenieniã nad náłfe włłfytki kory z dułłã ij z ciałem. *OpecŻyw* 179v, 9.

powyssenienie czyje [*w tym: pron poss* (4), *G sb* (4)] (8): *KlerPow* 1 [2 r.]; *A* choćia by byłã zaćmionã łpráwiedliwołć twoiã powyssenieniem złołciwych ludzi łpráwi on to iż znacnieyłłã będzie niźli iãłnołć łloneczna w południe. *RejPs* 54v; Omne consilium studium, offidum, operam, labore, diligentiam, fide, benevolentiam ad amplitudinem alicuius conferre, Włzelãkã moźnołć łwã obroćić ku powyssenieniu czyyemu. *Mącz* 122c, 8b, 115c; *RejPos* 202; *WujNT Eph* 1 arg.

W przeciwstawieniu: »powyssenienie ... upadek« (3): [*Pan Bóg objawił Janowi*] iãkoby łie włłzyłtkiemu krzełćijãłłkiemu kołciołowi wiełć miãłł/ od początku áż do łkończenia łwiãtã/ y iãko miãł powyssenienie mieć y vpãdek *Leop* VV v; *RejPos* 13v, 316v.

Wyrażenia: »powyssenienie na krolestwo, na księstwo« = *koronacja* (1:1): O Powyssenieniu Sigmuntã Augułta krolewicza: na Kłiefłtwo Wielkie Litewłkć. 1529. Item: O powyssenieniu tegoż Sigmunta Augułta: Krolewicza na Krolewłtwo Polłkć 1530. *KlerPow* 1.

»powyssenienie myłli« = *pycha* (1): Iż záwżdy bywa przed zelżeniem pycha/ á przed vpãdkiem powyssenienie myłli człowieczey. *RejPos* 13v.

»nawysze powyssenienie« (1): Przeto iefłtes dółtoyna abys wzięła chwãłę náwyłłfego powyssenieniã *OpecŻyw* I82v.

»powyssenienie stanu« (1): [*poddani nowych rzeczy w państwie pragnę*] ábo dla poprãwienia łwych fortun/ ábo dla powyssenienia łtanu *Górndworz* Hh8.

»wielkie powyssenie« (3): *OpecŻyw* 9; M[iła i]m rzecz rozka[zo]wać [N]ad wszytki ine panować [...] A tako mając b[ac] zenie, Iż to wielkie powyższenie Nie dziw, iż się k temu mają *BierRozm* 17; *RejJóz* A6v.

Szeregi: »powyssenie, (albo) dostojność« [szyk 1:1] (2): Gradus etiam dicitur, Słopien ku doftoynoścy yákiey álbo powyższeniu. *Mqcz* 147c, 8b.

»wybranie i powyssenie« (1): A wślakoż dziewitza maria niechelpi fie s tak wiekiego wybranijá ij powyśfeniá nad wślytko łtworzenijé *OpecŻyw* 9.

2. Uczynienie przedmiotem kultu religijnego (2) :

Zestawienie: »Powyszenie Świętego Krzyża« = *święto kościelne obchodzone 14 września* (2): Trzecie roki po S. Margorzęczie y potem w Powiecziech inślych a wieczce ve Lwowie począwły ve czwartek po powyśfeniv s. Krziza *ComCrac* 15v, 15v; [Po Narodzeniu Pány Maryey/ Powyższenie bywa S. Krzyża. *HerbNauka* R4 (*Linde s.v. powyższyć*)].

3. *astron. Górowanie; osiągnięcie przez ciało niebieskie największej wysokości, czyli kątowej odległości ciała od płaszczyzny horyzontu na sferze niebieskiej w chwili przechodzenia przez płaszczyznę południka* [czyje – ai poss (5), *G sb* (3)] (8) : Skop. Ieft przyrodzenia ogniftego ciepłego y łuchego [...] Dom Marfow, Tam y Sloncza powyższenie. *FalZioł* V 49v, V 49v.

W przeciwstawieniach: »powyssenie ... upad(ek) (5), poniżenie« (6): Bliznięta. Są przyrodzenia powietrzne^{go} mężkie^{go}/ ciepłe y wilkie. [...] Dom Mercuriułow/ Sm okowę, powyższenie y poniżenie. *FalZioł* V 49v; Waga. [...] Dom wenułow Saturnułowu powyższenie, ale vpad flończa. *FalZioł* V 50; Kozorożecz. [...] Melankolia w nim panuie [...] Dom Saturnułow, Powyższenie Marfa, a vpadek Iowifzow. *FalZioł* V 50, V 49v, 50 [2 r.].

W charakterystycznych połączeniach: *powyssenie Marsa, Słońca, ogona Smokowego; powyssenie Jowiszowo, Merkuryjuszowo, miesięcowo, Saturnusowo, Smokowe.*

Synonim: podniesienie.

Cf **PODWYSSZENIE, POWYSZSZYĆ**